

וזהו פשוט מאמר רו"ל 'עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפינחס' – לא שמעלים מעשה זמרי ומבקש שכר על מעשים אחרים שבידו, אלא על מעשה זמרי עצמו מבקש עליו שכר, שכן כאמור המעשה מצד עצמו אינו מוכיח כלום ולעולם אין לדעת מה מסתתר מאחוריו).
(עפ"י שיחות מוסר לגר"ח שמואלביץ, בסוף הספר)

'אי סלקא דעתך עבודה היא, יש לך עבודה שכשירה בשני כלים?! יש לפרש שלכך נאמר ועשית להם אבנטים ומגבעות תעשה להם לכבוד ולתפארת – כי האבנט ומגבעת נועדו רק לעבודות חשובות, ואילו מכנסים וכתונת נצרכים גם להרמת הדשן שלובש מן הבגדים הפחותים, כדברי הרמב"ם (עפ"י משך חכמה תצוה כחמ. עע"ש).
יש ליתן טעם בכך על שייחודו ברכות מיוחדות 'אזור ישראל בגבורה' ו'עוטר ישראל בתפארה', שהן כנגד האזור והמגבעת המיוחדות לישראל, ואינם בכלל שאר בגדים הנצרכים לכל אדם. וע"ע במובא בערכין טז.

*

מדו בד הוא הכתונת שמכפרת על כעס (ערכין טז). ושפיכות דמים. ומכנסי בד – נגד תאוה, כי מכנסים מכפרים על גילוי עריות. ורומז על מי שהוא נקי עב"פ בתאוה וכעס יכול להתקרב לה'.
(מי השלוח ר"פ צו)

דף כד

זרב, דבר וכל דבר לא דריש'. כלומר אינו מרבה מכל עבודה שיש אחריה עבודה אלא בא ללמד על הזאות. או גם אפשר שהוא בא ל'כלל ופרט' כדלהלן. אבל אין לפרש שאינו דורשו כלל – שאין בתלמוד מי שאינו דורש 'כל' לריבוי או לכלל (ריטב"א).

(ע"ב) 'נתן שמן ליחייב? – איכא הדלקה. הדליק ליחייב? – הדלקה לאו עבודה היא'. ואם תאמר, אם ההדלקה אינה 'עבודה' נמצאת העבודה האחרונה שבמנורה היא נתינת השמן והרי היא בגדר 'עבודה תמה' – אין הדבר כן כי מכל מקום נתינת שמן אינה עבודה משלימה ומתממת הדבר (עפ"י מאירי).
וצריך לחלק בין זה ובין תרומת הדשן שכתבו בתו"י שהואיל והנחת הדשן [וכן הוצאתו. ע' משל"מ תמידין ב,י] כשרה בור ואינה עבודה לכך הרמה נחשבת עבודה תמה. וי"ל שלגבי המזבח נשלמה העבודה בתרומת הדשן מעליו, ומכך שהנחה כשרה בור מוכח שעיקר העבודה הוא הסילוק מהמזבח ולא הדשן הנתרם, הלכך לגבי עבודת המזבח נחשבת היא עבודה תמה. משא"כ במנורה לא נשלמה עבודת המנורה אלא בהדלקה. וע' בשפת אמת ועוד.

'הצתת אליתא עבודה היא, הדלקה לאו עבודה היא'. פרשו הראשונים ז"ל לפי שהצתת הקיסמים יש בה טורח שהאור צריך לדלוך בעצי המערכה, שלא כהדלקת הפתילה, כיון שהדליק ברוב היוצא עולה השלהבת מאליה (עפ"י ריטב"א, תוס' ישנים ותורא"ש).
והחזון-איש (מנחות ח,ה) פירש 'הדלקה לאו עבודה' [לא מפני שהדלקה אין בה ממש שודאי עבודה חשובה היא אלא שלא ניתנה בהדלקת הנרות] – שהרצון הוא להעלות נר תמיד, ובעצם לא היה צריך להדליקה

בכל יום אלא מפני מצות ההטבה בכל יום על כרחך להדליקה בכל יום, וכל ההדלקות נחשבות כהמשך הדלקה ראשונה.

ומובן בזה מה ששאלו מהצתת אליתא, כי היה עולה על הדעת לפרש כמו כן במערכה, שהרצון להיות אש תמיד אלא שמתחדש בכל יום. ואמרו שאינו כן אלא שם המצוה היא מעשה ההצתה אבל במנורה עיקר הרצון הוא נר תמיד.

ולפי סברה זו ההדלקה הראשונה של המנורה אכן 'עבודה' היא וזר היה חייב עליה אלא שלא מנו זאת עם ארבע עבודות מפני שאינה לדורות 'וזה דבר חדש. וצריך עיון'.

ובזה באר דברי הרמב"ם (ביאת מקדש ט, י) שאפשר לזר להדליק את המנורה מבחוץ [שהרי אסור לו להיכנס להיכל פנימה], ולהכניס את המנורה כשהיא דולקת פנימה (והראב"ד השיג וכתב שלא הכשירו אלא בדיעבד כשהזר הדליק הנרות כשרות. וכן משמע מלשון הריטב"א כאן ועוד). והמנחת-חינוך (צח) תמה הלא מצות המנורה היא בהיכל דוקא, והדלקה עושה מצוה, אם כן כיצד אפשר להדליק בחוץ? – אך כפי האמור עיקר המצוה הוא שיהא הנר דלוק, ואפשר אפילו הדליק קוף כשר, ואם כן באמת בחוץ אין כאן מצוה כלל אלא כשמכניסים בפנים ומעמידים אותה על מקומה, או מתחילה מצוותה.

ע' גם במשך חכמה (ריש בהעלותך) שאהרן נצטוה להדליק רק בהדלקה ראשונה, אבל לדורות נצטוה אהרן על ההערכה בלבד. וטעם הדבר מובן על פי האמור.

הסברים נוספים בענין 'הדלקה לאו עבודה' – ע' בספר חדושים ובאורים; משך חכמה נשא ז, פט.

'למה מפיסין וחוזרין ומפיסין – אמר רבי יוחנן: כדי להרגיש כל העזרה שנאמר אשר יחדו נמתיק סוד בבית אלקים נהלך ברגש'. 'מכאן יש ללמוד שמוטב להתפלל מנחה בפני עצמו ולחזור ולהתאסף ולהתפלל מעריב, אלא שבחול מתפללים שניהם כאחד מפני טורח הצבור. והא דמתפללין מוסף סמוך לשחרית – היינו משום דאסור לקבוע סעודה קודם מוסף' (מגן אברהם סו"י קנד).

י"ל שאם עושים מגין נוסף לתפילת המנחה מיד לאחר מוסף, מלבד המגין שלאחר מכן – לית לן בה, שאין בזה ביטול הרגשת העזרה.

'מסרון לחזנין'. הערוך מפרש 'חזן' מלשון ראייה; כלומר מפקח ומשגיח על הנעשה, אם בבית המקדש אם בבית הכנסת – 'חזן הכנסת', אם בבית הספר – 'החזן רואה היכן התינוקות קוראים'. ע"ע בהרחבה במובא בסוטה מא.

ענינים

'בעי רבי אבין, תרומת הדשן בכמה; מתרומת מעשר ילפינן לה או מתרומת מדין ילפינן לה. תא שמע דתני רבי חייא: נאמר כאן והרים ונאמר להלן והרים, מה להלן בקומצו אף כאן בקומצו' –

התרומה מורה לאדם, בשעה שנפשו מתרוממת ושמחה על אסיפת תבואתו, וכן הלוי השמח על קבלת פירות שלא עמל וטרח בהם – תהא אותה התרוממות-נפש קודש לה' ולא יתערב בה שמץ גיאות. וכן הוא ענין תרומת מלחמת מדין – בשעת שמחת הנצחון במלחמה שלא נפקד בה איש, באה המצוה להרים תרומה לה'.

ואולם ענין תרומת הדשן שונה; כאן המכוון דוקא על מצב של הכנעה ושפלות-רוח (כענין מנחה

שאמרו דרכו של עני להביא מנחה, ומעלה עליו הכתוב כאילו הקריב את נפשו]. אף הדשן מורה על הכנעה, כמו מי שנשחת מכל וכל ושוב לא יצלח לשום דבר. מתוך מצב נפשי זה יכולים לצמוח יאוש ועצבות והתרשלות גדולה – על כך באה מצות התרומה לרומם את ההכנעה לה, להיות נכנע להש"י לתורתו ולעבודתו, לידע ולהאמין שעוד ישוב לאור באור החיים. (עפ"י שם משמואל צו תרע"ה)

(ע"ב) 'הדלקה לאו עבודה היא' –

מרמוז שעיקר המבוקש מן האדם הוא הכנת הלב, התקנתו והערכתו, לא עצם הקרבן. ולכך סידור הנרות בתורה נאמר בלשון 'הערכה', כי עיקר העבודה הוא הכנת המנורה, סידור הנרות והטבתן ונתינת השמן והפתילה, ולא הדלקה – שהשלהבת עולה אחר כך מאליה (בשם הרה"ק מקוצק. ע' שם משמואל אמור תרע"ב תרע"ד; נאות דשא ח"א עמ' קע).

דף כה

זכהנים מוקפין ועמדין כמין בכוליאר. יש מי שמפרש משמעות מלה זו: עיגול מפותל [כפיתול החלון]. ולכך עמדו בצורה זו, כדי שלא יהא נקל לאמוד את מנין הכהנים, לדעת במי יכלה המנין (עפ"י 'תוספתא כפשוטה').

זהמונה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהן – המגן-אברהם (רפב סק"ח) כתב לשמוע מכאן שאין איסור לעמוד במקום אחד או לישב בגילוי ראש. [הרמב"ם כתב שנוטל מצנפת מאחד מהם ומחזירה מיד, ולדבריו אין מכאן הוכחה. וע"ע באריכות בארצות החיים ארץ יהודה ת.ד. וע"ע במובא לעיל כג.].

'מצנפת בבגדי חול מי איכא?' ודאי יש אנשים הצונפים מצנפת בבגדי חול אלא הקושיא היא שלא היה לו לתנא לשנות בלשון זו שאין זה רגיל בבגדי חול, כדי שלא נטעה לומר מפייסים בבגדי קדש. ומתוך שהיו רגילים בבגדי כהונה משלהם, בגדים שמוסרים אותם לציבור (כדלהלן לה:), ולא היו מונעים אותם ללבוש בגדים אלו בשעת הפייס, ולכן הדבר שכיח קצת ושפיר הזכירו התנא (עפ"י חדושים ובאורים).

'מי מעלה אברים לכבש'. הטעם שחילקו את הולכת האברים לכבש כעבודה בפני עצמה ואת העלאתם על המזבח והקטרתם כעבודה לעצמה – משום שראוי להתפלל קודם הקטרת האברים שיהא הקרבן לריח ניחוח כמו שכתב הרא"ש (תמיד לא:), לכן הפסיקו באמצע הולכתם לקרוא את שמע ולהתפלל (חדושים ובאורים).

יש מי שכתב שבתמיד של בין הערבים היתה ההולכה נעשית בפעם אחת שהרי לא הוצרכו להפסיק כדי לקרוא את שמע (עפ"י גבורת ארי להלן כו:). וכבר העירו (ע' אנצ. תלמודית כרך ח עמ' תסח) שאם כן מדוע חילקו ההולכות אף בקרבנות במוספין.

ועיקר חלוקת ההולכה לשתיים נדרשה בתורת כהנים (פרק ז) מזהקריב... והקטיר המזבחה – משמע הקרבה לחוד [לכבש] והקטרה על המזבח לחוד. אמנם יש שכתבו שדין זה מדרבנן משום 'ברב עם הדרת מלך' (עפ"י ריטב"א כו. ודרשות רבות בתו"כ יש שאינן אלא אסמכתא כמוש"כ התוס' בכ"מ).

יש להוסיף טעם להפסקת ההולכה, כדי שהבשר ישהה במלח כשיעור מליחת קדירה (ע' מנחות כא). ומלבד ברית מלח האמורה